

แนวทางการลดการใช้สารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูงและการขยายโอกาสด้านตลาดพืชผักปลอดภัย

30 สิงหาคม 2546 เวลา 8.30 – 13.00 น

ณ สถานที่ทดลองเกษตรเขตชลประทาน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เนื่องจากชุมชนบนที่สูงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตร จำนวนเกษตรกรในหมู่บ้านประมาณ 700 คน บ้านข้างเคียง ส่วนใหญ่เป็นชาวม้ง มีอาชีพด้านเกษตร เช่นปลูกไม้ผล ผักและพืชอื่น ๆ แต่มีการใช้ สารเคมีอย่างเข้มข้น อย่างไรก็ตามก็มีกลุ่มเกษตรกรได้สนใจและทำการทดลองลดการใช้สารเคมี แต่ยังมีเพียงกลุ่มเล็กๆ และยังได้รับการยอมรับจากกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่

วัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรม้ง แลกเปลี่ยนประสบการณ์และวางแผนด้านการผลิตพืชที่ปลอดภัยจากสารพิษ รวมถึงโอกาสในการพัฒนาและขยายตลาดพืชผักปลอดภัย

ประชากร

ประชากรในหมู่บ้าน ประมาณ 700 คน ประกอบไปด้วยประชากรในกลุ่มชนต่าง ๆ ดังนี้: แซ่ลี 40% แซ่ย่าง 40% แซ่เฒ่า 20% และแซ่ว่าง 20 ราย

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งแยกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน (คน)
<20	2 (รวมเด็ก)
20 – 30 ปี	8
30 – 40 ปี	11
40 – 50 ปี	13
50 – 60 ปี	3

ดร.ทิพย์วรรณ จากศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เชียงใหม่

ที่มาของโครงการ: ดร.ทิพย์วรรณร่วมกับคุณปีเตอร์ ได้ทำการศึกษาสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ในพื้นที่ขุนช่างเคี่ยน โดยได้ตรวจเลือดเกษตรกรในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา ปีละ 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง พบว่า สารเคมีตกค้างจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลของการใช้สารเคมี ในการตรวจ

เลือดครั้งที่ 1 เกษตรกรมีสารตกค้างเกินค่าความเสี่ยง ร้อยละ 70 และมีแนวโน้มของสารตกค้างลดลงเรื่อยๆ แต่ในการตรวจเลือดในครั้งที่ 4 ให้ผลซ้ำกันกับครั้งที่ 1 ในช่วงเดือนเมษายนที่มีการใช้สารเคมีมาก

นอกจากนี้จากการตรวจเลือดของเกษตรกรในบางพื้นที่พบว่า สารเคมียังสามารถตกค้างอยู่ในน้ำนมของมารดาที่กำลังให้นมบุตรได้อีกด้วย

การสุ่มตรวจสารเคมีตกค้างในผัก

ในช่วงมี.ค. – พ.ค. ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ เชียงใหม่ สุ่มตรวจสารเคมีตกค้างในตลาดทั่วไป พบสารตกค้างร้อยละ 80 ของที่สุ่มตรวจ

ประเด็นคำถามจากเกษตรกร: การใช้ยาลดสารเคมีในเลือด

แพทย์จะให้ในกรณีที่ได้รับสารเคมีโดยเฉียบพลัน เช่น ในกรณีการฆ่าตัวตาย แต่มีสมุนไพรบางตัวที่ช่วยขับสารพิษออกได้ เช่น รางจืด แต่รับประทานมากไม่ดี เพราะสมุนไพรบางชนิดมีฤทธิ์ขับปัสสาวะ

อาการ: มือชา เท้าชา ฝ่าเท้าร้อน เมื่อย (แตกต่างจากการปวดเมื่อยจากการทำงาน)

สารเคมีบางส่วนสามารถขับออกได้ โดยการออกกำลังกาย หรือการทานน้ำมากๆ แต่สารเคมีบางชนิดจะไม่สามารถขับออกได้

สวพ.1

คุณสุวรรณ หัวหน้าฝ่ายวิจัย

คุณกรรณิการ์

การนำเข้าสารเคมี ปัจจุบันมาทางเรือเป็นส่วนใหญ่มีมูลค่าหลายล้านบาท กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้นำเข้า ในอนาคตผู้ที่จำหน่ายสารเคมีจะต้องได้รับการอบรม

ลินจี การส่งออกต้องมีการตรวจสอบสารพิษตกค้างก่อน ไทยส่งออกต่างประเทศเนื่องจากจีนกับไทยมีฤดูกาลผลิตไม่พร้อมกัน

การสนับสนุนเกษตรกรปลอดภัย

การพัฒนาเชียงใหม่ให้เป็นเมืองน่าอยู่ และทำให้การเกษตรปลอดภัย

ร้านกาแฟสตาร์บัค ผลักดันกาแฟสดและกาแฟปลอดภัย ซึ่งกาแฟคุณภาพจะอยู่ทางเหนือทั้งนั้น (อาราบิก้า) มีรสชาติดีกว่าโรบัสต้าที่ปลูกทางใต้

มุมมองของเกษตรกรต่ออนาคต

อยากให้พี่น้องทุกคนมีสุขภาพดีเหมือนเดิม

การผลิตสินค้าปลอดภัย

เปลี่ยนระบบการผลิตเป็นพืชที่ไม่มีการใช้สาร

- ยางพารา มี 8 รายที่สนใจการผลิต ได้ข่าวว่าจะมีการส่งเสริมภาคเหนือตอนบน แต่ยังไม่เคยเห็นยางพารา และยังไม่

คำแนะนำจากคุณสุวรรณ: ยางพารา ถ้าปลูกในพื้นที่ที่เกิน 600 เมตรจากระดับน้ำทะเล อายุการเก็บเกี่ยวจะเพิ่มมากขึ้น จากเดิมกรีดที่อายุ 5 – 7 ปี ถ้าปลูกในพื้นที่สูงอายุการกรีดยางจะยืดออกไปเป็น 14 ปี ซึ่งจะไม่คุ้มกับการผลิต

- กาแฟ เกษตรกรที่มีทักษะในการผลิตพอหลวง

	ลี	ย่าง	เตา	ว่าง
กาแฟ	2	5	6	2

- พลับ
- องุ่น ชาวบ้านไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน แต่คิดว่าองุ่นชอบอากาศหนาว เคยเห็นการผลิตองุ่นที่ขุนวาง (ไม่ทราบว่าได้ผลดีหรือไม่)
- ผักหวาน เนื่องจากเป็นผักที่ไม่ต้องมีการใช้สารเคมี เห็นชาวบ้านจากข้างล่างขึ้นไปเก็บผักหวานจากบนดอยมาขาย จึงอยากทราบโอกาสที่จะปลูกเพื่อการค้า
- ท้อ เป็นไม้ผลที่ไม่มีการใช้สารเคมีเกษตรกรคิดว่าจะไม่ปลูกอีก เพราะไม่มีตลาด ปีที่แล้วไม่มีการรับซื้อ แต่ 2 – 3 ปีที่ผ่านมาราคาก็โลกร้อนละ 1 – 2 บาท

ผักพื้นเมืองภายในพื้นที่ที่มีโอกาสจะพัฒนาให้เป็นพืชสร้างรายได้

- ผักกาดม้ง (ผักกาดเขียวปลีที่เป็นขน) เป็นผักพื้นเมืองในหมู่บ้าน ไม่จำเป็นต้องมีการใช้สารเคมี ผลิตได้เฉพาะฤดูหนาว แต่ราคาไม่ดี
- มะเขือเครือ (ซาโยเต้) มีอยู่แล้วบางครั้งวิ่ง ปลูกเพื่อบริโภคไม่ได้ทำเป็นการค้า เก็บได้ตลอดปี
- พักทอง ถ้ามีน้ำจะสามารถทำการผลิตได้ตลอดทั้งปี แต่ส่วนใหญ่นิยมปลูกในช่วงฤดูฝน

- หน่อไม้หวาน มีมากในช่วงเดือนสิงหาคม
- กล้วย
- ชะอม ชาวบ้านเคยปลูกเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน แต่ไม่มีกล้าที่จะปลูกเพื่อการค้า

ภาวะการใช้สารเคมีในพื้นที่

การใช้สารเคมีในเกษตรกรทุกๆ รายจะมีลักษณะคล้ายกัน

เคยไปดูงานลันจีที่อำเภอฝาง คิดว่ามีการใช้สารเคมีมากกว่าในพื้นที่ เนื่องจากบางพื้นที่มีการปลูกส้มร่วมกับลันจี

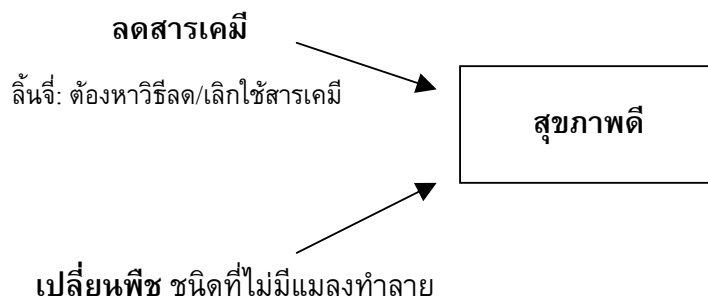
งดการพ่นยา 1 เดือนก่อนการเก็บเกี่ยว

ต้องการสร้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

ระบบการผลิตผัก

การปลูกผักไม่ได้เป็นรายได้หลักในพื้นที่ เป็นการปลูกเสริมกับการผลิตลันจี ผักหลักที่ผลิตในพื้นที่ ได้แก่ หัวผักกาด ใน 1 ปี จะทำในฤดูฝน 3 ครั้ง (ครั้งละ 45 วัน) ฤดูฝนกับฤดูหนาวจะผลิตไม่ได้ ง่ายต่อออกดอก พื้นที่ปลูกประมาณ 2 งาน ราคาผลผลิตสูงสุดกิโลกรัมละ 5 บาท แต่ถ้าผลผลิตมีปริมาณมากราคาจะลดลงต่ำกว่ากิโลกรัมละ 1 บาท

กรอบแนวคิดในการบรรลุถึงเป้าหมายที่เกษตรกรต้องการ

- ผักกาดม้ง
- มะเขือเครือ
- ฟักทอง
- หน่อไม้หวาน
- กล้วย
- ชะอม

ปัญหาของการลดการใช้สารเคมี

ผลผลิตที่ไม่มีการใช้สารเคมีจะไม่สวย ขายไม่ได้

เกษตรกรไม่มีความรู้ทางด้านแมลง ไม่เคยเห็นตัวเต็มวัย การใช้สารเคมีเป็นการใช้เพื่อป้องกันทุก 15 วัน เริ่มตั้งแต่ต้นจี่ออกดอก ถ้าเว้นระยะไว้ไม่ฉีดพ่นจะมีแมลงเข้าทำลายที่หัวข้าว (หนอนเจาะข้าว) เป็นรูที่เกษตรกรสามารถเห็นได้ชัดเจน

ราคาผลผลิตที่ไม่ได้ใช้สารเคมีไม่แตกต่างจากผลผลิตทั่วไป

เกษตรกรขาดความเชื่อมั่นในสมุนไพร เนื่องจากได้ผลช้ากว่าสารเคมี

ประสบการณ์การใช้สมุนไพรทดแทนสารเคมี

กนกพงศ์ แซ่ลี พื้นที่ประมาณ 40 ไร่ เคยมีประสบการณ์ใช้ทางไหล และสะเดาฉีดพ่นแทนการใช้สารเคมีมาเป็นระยะเวลา 3 ปี แต่ต้องฉีดพ่นทุกๆ 7 วัน ฉีดพ่นในช่วงเดือนมกราคมถึงเมษายน

ได้รับความรู้จากพี่ชายที่ไปปลูกมันฝรั่งที่จังหวัดตาก

ปัญหาของการใช้สารสะเดา

- ไม่มีวัดฤติบในพื้นที่ ปลูกได้ยาก ต้องลงมาซื้อในเมือง
- วิธีการยุ่งยาก

ปัญหาของการผลิตผัก

- ไม่มีพื้นที่ที่จะขยายการผลิตได้อีก
- ปัญหาเรื่องการขนส่ง ไม่สามารถรวบรวมผลผลิตของเกษตรกรแต่ละรายได้ เนื่องจากพื้นที่การผลิตอยู่ห่างกัน การขนย้ายผลผลิตเพื่อไปรวบรวมในหมู่บ้านจะทำให้เกิดความบอบช้ำเน่า เสียหาย ไม่สามารถจำหน่ายได้ ซึ่งปกติเกษตรกรจะนำผลผลิตจากแปลงส่งไปยังแหล่งจำหน่ายโดยไม่มีการส่งผ่านมาที่หมู่บ้านก่อน

ข้อเสนอแนะ:

คุณรัศมี

การสร้างตลาดพิเศษให้แก่เกษตรกรที่ผลิตผักและผลไม้แบบปลอดภัย แตกต่างไปจากตลาดทั่วไป ที่มีอยู่ปัจจุบัน เช่น ตลาดเมืองใหม่ โดยมุ่งเน้นที่ผู้บริโภคที่ใส่ใจอาหารปลอดภัยจริงๆ

วิธีการจากกรมวิชาการเกษตร หรือกรมส่งเสริม ในการพัฒนาเครื่องมือการตรวจสอบสารพิษที่ชาวบ้านจะสามารถใช้เองได้ง่าย

ดร.ทิพย์วรรณ: ชาวบ้านสามารถใช้ชุดตรวจสอบสารพิษตกค้างเบื้องต้น ซึ่งปัจจุบันโครงการหลวงได้ใช้ตรวจสอบ ณ พื้นที่ที่รับซื้อ

ถ้าให้ชาวบ้านจัดการดูแล และมีการควบคุมกันเองจะทำให้

คุณสุวรรณ: บริษัทที่ส่งออกลิ้นจี่ 4 บริษัท พบว่า ปัญหาการส่งออกคือ หาลิ้นจี่ที่ไม่มีสารตกค้างได้ยาก

1. จำนวนกลุ่มสมาชิกที่สนใจผลิตผักปลอดภัย
2. จำนวนกลุ่มสมาชิกที่สนใจผลิตลิ้นจี่ปลอดภัย
3. แนวทางการดำเนินงานของเกษตรกรที่สนใจผลิตกาแฟในอนาคต

ประเด็น

- วงจรชีวิตของศัตรูพืชที่สำคัญในพื้นที่ ซึ่งได้แก่ หนอนเจาะขั้วลิ้นจี่

วิธีคิดของมังผู้ขายจะคิดโครงการใหญ่ๆ เช่น ผลิตพีชอย่างเดียวในพื้นที่ใหญ่ๆ ได้รายได้จำนวนมาก โดยมองข้ามพีชที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งการผลิต

